

AZ ÖREGEMBER ÉS A FIATAL

S Á N T A F E R E N C

Az udvar szegletében két ember állt egymással szemben. Egy alacsony és egy magas, nyurga alak. Az alacsony, aki öregebb is volt, egy kötél darabot tartott a kezében, és így szólt a másikhoz:

— Most ide figyeljen rám! Én még egyszer megmutatom magának, hogyan kell csinálni, de ha most sem érti meg, le is út, fel is út, mehet, ahova akar! . . .

Lassan, figyelmesen csomót vetett a kötéel végére, aztán szabályos hurokba penderítette.

— Megfigyelte?

A nyurga átvette a kötelet, kibontotta a hurkot, és hozzálátott újat készíteni. Kígyózott, tekergődzött a kezei között, végül összeállt valamiféle csomóba.

— Na, most megnézheti!

— Meg! Hogy az istenbe ne nézhetném meg. Hogy az istenbe ne, akár meg is csapkodhatom, hogyné csapkodhatnám . . .

Azzal kétszer, háromszor földhöz verte a kötelet. Addig, amíg volt hurok, nincs hurok. Felnézett a legényre, és felsóhajtott.

— Nagyon okos ember maga, barátom, nagyon okos ember . . . — De a tekintete mást mondott: hol szedtek fel téged, te szerencsétlen?

A legény rámeredt a pusztán maradt kötéelre, aztán megvonta a vállát.

— Maga sem tudta mindig. Egyszer mindent meg kell tanulni . . .

Kiköpött, hirtelen káromkodni kezdett, és újból a kötéel után nyúlt.

— Adja ide, az úristenit a hurkának . . .

— Üljön le arra a padra! — szólt rá az öreg.

A fal mellett félárnyékban — ide nem jutott el a villanyok világossága — hosszú lóca állt. A legény odament, leült. Letelepedett mellé az öreg is.

— Én nyugodt ember vagyok — mondta —, de mindenkinek elfogy egyszer a türelme. Utoljára mutatom meg magának.

Sirült, fordult ujjai között a kötéel. Kibontotta, utána lassan, időnként megállva, szép kerek hurkot kötött. Amikor készen lett, szó nélkül letette kettejük közé. Az árnyékban, mint egy fehér kígyó, feküdt a kötéel. A legény nézte, aztán felpillantott az öregre.

— Na jó! Adja ide!

Kibontogatta, és lassan, türelmesen hozzálátott a kötéshez. Szeme

összeszűkül a figyelemtől, ajkát összezárta, végül megrántotta a kötelet. A hurok ott gömbölyödött rajta.

— Na lássa! — mondta az öreg. — Ezt hamarabb is megtehetette volna! . . .

Elégedetten nézte a kötelet, aztán felvetette a vállára, cigarettát szedett elő a zsebéből, és megkínálta a fiatalat is.

— Figyelmen múlik az egész! Nem ördögös dolog ez, csak figyelni kell. Aztán, ha hozzászokik az ember, oda sem kell nézzen, megy magától, mint a karikacsapás. Magának majd még jobban, mint nekem. . . Az elődömnök volt ilyen hosszú ujja, csak úgy pergett a keze. Ein-cvei . . . s készen volt az egész!

— Az, az, úgy is kell az! — válaszolta a fiatal. — Tudja, én eddig ahány helyen voltam, soha még panasz rám nem volt sehol. . . Én, tudja, olyan vagyok, hogy azért a pénzért, amit kapok, szeretek megdolgozni, mert ingyen a bolond sem fizet, s az embert úgy becsülik, a munkája után. Ha látják, hogy dolgozik becsületesen, akkor megvan a megbecsülése is, ha meg csak így-úgy, akkor olyanok is hozzá. Csak az első pár nap, amíg beleszokik az ember a helyébe! Az kell, hogy beleszokjon, aztán már megy is minden magától. . . Ez milyen cigarettá?

— Töltött — mondta az öreg —, a vejem küldi a dohányt. Maga termeli, aztán amit kap belőle, megfelezi velem. . .

— Szabolcsi?

— Szabolcsi. . .

— Gondoltam, az ízéről. Jártam arra, még gyermek voltam, tán tizenkét esztendő. Édesapámékkal aratni voltunk. Már akkor szív-tam, ha nem látták, s lássa, megmaradt az íze a számban. . . Jól fizet-tek ott bennünket, de engem úgy elvert az úr, hogy ma is emlegetem. . .

— Miért verte meg? A dohányért?

— Dohányért az istent. Azt mondtam, hogy csak úgy megmaradt az íze, nem volt azért sohasem baj. Hanem tudja, ha eső lett, s nem dolgozhattunk, akkor bekergetett a tanyába minket, a tehénistállóba, és lefektetett volna, hogy aludjunk. Aludjatok, mondta, aludjatok! S ott járt a lábunk végénél, mi meg úgy kellett csinálnunk, mintha alud-nánk. . .

— Hogy ne kelljen fizessen. . .

— Hát! De. . . azért csak fizetett érte, de ez volt a bolondériája, hogy aludjunk. Úgy vizesen kellett feküdni, míg csak el nem állt az eső, vagy elvonult a vihar, ha az volt! Egyszer aztán én sehogyan sem tudtam nyugton maradni. Ő ott járt előttem, én csak forgolódtam. Aztán odajön elé, és megüti a lábomat. Alszol? — kérdezi. — Nem — mondom. Rám csap erre a botjával. Alszol? — kérdezi. — Nem tudok, mondom én, mert hát gyerek voltam. Erre megint megüt, én meg kezdtem kiabálni, hogy nem alszom. Erre aztán megvert. . .

— Hát így van ez — mondta az öreg. Aztán eltaposta a cigarettáját és felállt. — Na, folytassuk, barátom, mert telik az idő. . .

Felállt a legény is. Megropogtatta a derekát, nyújtózkodott egyet, aztán kezébe vette a kötelet.

— Na, akkor! Csináljuk, ha maga mondja!

Mélyet lélegzett, és felemelt orral beleszippantott a levegőbe.

— Eső lesz! Maga is aludni küld majd! . . .?

Az öreg csak legyintett, és a fejével odaintett a padhoz.

— Alljon fel, és tegye össze a lábait!

A legény felállt, két lábát szorosan összezárta, s a térdeire támaszkodva előrehajolt.

— Úgy kellene csinálni — mondta —, hogy maga kicsit oldalvást alljon, mert ha előttem hajlik, semmit se látok a fejétől...

Az öreg rápillantott.

— Az előbb tán azért nem tudta, mert nem látott a fejemtől? Nem szeretem én, ha valaki okoskodik...

Meghajolt, aztán kissé oldalt állva átvette a kötelet a legény lábán.

— Most figyeljen!

Lassan tekerte, hajlította a kötelet a lábán, aztán a bokái között. Közben magyarázott:

— Ha a boka alá teszi, akkor nem tart jól, mert meghajlik a lábfeje. Nem feszül, utánaenged, s még meg is szakíthatja valamelyik inat vagy izmot. Ide húzza, jól a boka fölé, aztán átveti a lábak között, s pont középen, de pontosan a közepén átveti a hurkot, lássa...

Felnézett a másikra. Az ott hajolt fölötte, és figyelte a kezét. Bólintott.

— Ez már jól van!

— Na mostan — folytatta az öreg — még egyszer megcsavarja a lábán, s a végét felereszti egészen magasra. Itt van a vége a kezemben... Innen megy majd aztán a kezekhez...

Pár pillanatig csendben figyeltek mind a ketten, aztán az öreg kibontotta, s most már gyorsabban újra végigcsinálta az egészet.

— Na, próbálja! — mondta végül.

A legény leguggolt, kiszabadította a lábát. Helyet cseréltek. Az öreg a nadrágját felhúzta a térdéig. Fehér, sápadt lábszára világított a fekete bakancsok fölött.

— Oda húzza pontosan a cipő szára fölé. Épp arra a helyre...

Kigyózott, bujkált a kötél. Átfonta a vékony lábszárakat, finoman megkerülte a bokát, átperdült a másik fölé, aztán behajlott középre a lábak közé.

— Ne húzza...! Hát megcsinálta a középső hurkot? Hova húzza, ha nincs rajta a hurok?!

A legény nagy kínban volt. Babrálta a kötelet, csúsztatva az ujjai között, fonta egyik helyről a másikra, végül belezavarodott egészen.

— Mutassa meg! — tekintett fel. — Mutassa meg azt az utolsó kötést!...

Az öreg káromkodott. Lehajolt, rendet teremtett a csomókban, aztán megcsinálta az utolsó hurkot.

— Bontsa ki, és csinálja még egyszer!

A legény letérdelt. Arca megtelt komoly, feszült figyelemmel. Megszívta magát levegővel. Mintha szusszanni sem akarna, s csak akkor sóhajtott ki magát, amikor befejezte a munkáját.

— Na... nézze meg!

Lassan, aprólékosan vizsgálta végig az öreg a lábain feszülő kötelet. Jobbra hajlott, aztán balra, végül bólintott.

— Jól van. Oldja ki...

— A többi már nem nehéz, azt már tudja is — mondta, mikor

újra leültek egymás mellé. — Ezt az utolsót egészen jól csinálta. Ez is a legnehezebb, a többi gyerekjáték. De azt tanulja meg... Gyorsan! Gyorsan kell csinálni! Ein-cvei és kész kell legyen minden. Ha álmából felébresztenék, akkor is, mint a karikacsapás, úgy kell menjen!

— Hát, azt nem lehet egyik napról a másikra...

— Nem lehet, persze hogy nem lehet! De aztán úgy kell annak menni!

Ránézett a másik ujjaira.

— Ha nékem olyan kezem lenne, mint magának! Van cigarettája? Rágyújtottak.

— Jöhetnének már — mondta az öreg, és végignézett a villanyfényvel pásztázott udvaron, aztán belefülett a levegőbe.

— Hallja? Szél van kint...

Gyöngé kis fuvallat jutott hozzájuk csupán. Körös-körül, az udvar négyszögében magasra meredtek a falak, elzárva a bentieket a világtól. Mint üres, fekete szemgödrök, bámult a sok ablak az emeletek során.

— Maga is szabolcsi? — szólt bele a csendbe a legény.

— Mi? Ja, hogy én... Nem, barátom. A lányom ment Szabolcsba. Lent volt az anyja falujában, aztán oda is ragadt. Megszerették egymást... Én városi vagyok már.

— Hát aztán... jól élnek?

— Megvannak...

— Az is kell, hogy meglegyenek. Hogy meglegyen az ember! Mi odahaza tizenegyen voltunk. Egyik kicsi, másik apró, aztán mind éhes volt...

— Az is a szép! — vetette közbe az öreg.

— Mi a szép? — nézett rá a másik.

— A gyerek! A sok gyerek... vagy ahol egyáltalán gyerek van.

A fiatal rápillantott.

— Na, hogy nem adott magának az isten vagy tizenhatot!

— Ezt az egyet adta...

Elhallgatott, aztán csendesebben szólalt meg újra.

— Aztán marad az ember magára, mint a száraz fa. Pedig az ér valamit a világban, a gyerek...

A legény kiköpött a földre.

— Hát, szép az, szép a gyerek...

Az öreg ránézett. Szipkát kotort elő, és beletűzte a cigarettáját.

— Én tizenöt éves koromig a nagynénémnél laktam. Odavettek magukhoz, mert... úgy félig-meddig árva voltam. Szóval volt annak egy lánya, aki férjhez ment, úgy húszéves korában. Nagyon jó dolgom volt ott, de aztán, amikor a lány férjhez ment, azt mondta egyszer: ott előttem — valamiért eljött az urával, látogatni, vagy ilyesmi —, hogy neki gyerek nem kell. Ott hallgatjuk, s azt mondja, hogy azt ő nem akarja, hogy ha hazajön a férje, hát előbb a gyereket csókolja meg, és csak azután őt. Aztán, hogy ő ne tudjon magának ezt venni meg azt, mert kell a pénz a kölyökre és így tovább. Én csak hallgatom, hallgatom, aztán egyszer csak mintha rám parancsoltak volna, de egy gondolata nem volt nekem a fejemben, hogy mit teszek, felállok s leköttem. Tele lett az arca. Attól kezdve aztán a magam ke-

nyerét eszem ... De az lett aztán, ringyó, aminek született, vagy amire való volt ... No, talán jönnek már!

Ajtócsapódás hallatszott, és megnyílt az udvar túlsó végében egy ajtó. Abban a pillanatban elaludtak az udvart borító villanyfények. Csak a falakra ásító reflektorok égtek tovább. Az öreg felállt, és felkattintotta a szegletre hajló villanyégőt. Az agyonfogdosott, fényesre simult bitó felmagasodott a hirtelen fényességben. A belevert vaskarikákon megcsillant a világosság. A tövébe támasztott lépcső hosszú árnyékot vetett, mely egészen az öreg és a legény lábáig ért. Az udvaron bakancsok koppantak, és mezítelen láb paskolása hallatszott. Két ember két oldalról markolta egy harmadik ember karját, és vezette végig az udvaron.

— Na, csak figyelmesen, mindent! — szólalt meg az öreg. — Arra figyeljen, hogy mikor adok jelt, akkor aztán gyorsan mindent! ... Ha nekem olyan ujjaim lennének, mint magának! ... Menjen a lépcsőhöz! ... Nem hallja? ... Menjen már!

A legény csak állt, és nézte az embereket, amint közelednek feléjük, és nem mozdult.

— Siessen, a hétszentségit! — ugrott melléje az öreg.

A legény megsápadt, s a szemei, mint a megbűvölté meredtek a közeledőkre. Aztán az öreg rángatására megmozdult.

— Hu ... az istenit! — mondta egészen elrekedt hangon.

— Mozduljon már! Menjen a lépcsőhöz...! — hadarta az öreg.

A legény megfordult, odament a lépcsőhöz, és kezébe vette a kötelet. Az öreg az oszlop mellé állt, és vigyázzba merevedett.